

ULUSLARARASI SERMAYE HAREKETLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE’NİN EKONOMİ GÜVENLİĞİ: AĞUSTOS KRİZİ ÖRNEĞİ*

In the Context of International Capital Movements Turkey’s Economic Security: Example of the August Crisis

Menderes ALPKUTLU¹

ÖZET

Tarih boyunca farklı ekonomi modelleri benimsenmiştir. Bunlardan biri de kapitalist ekonomi modelidir. Bu modelin güncel parametrelerinden biri de paradan para kazanmayı tercih eden uluslararası sermaye hareketlilikleridir. Bu paralelde 21’inci yüzyılın ilk çeyreğinde de çokuluslu şirketler üzerinden yön bulan ekonomi merkezli ciddi bir restleşme yaşanmaktadır. Hatta bu olgu, özellikle gücünün zayıf etkilemeye, yönlendirmeye, yörüngesine çekmeye veya orada tutmaya çalıştığı soyut bir mücadeleyi resmetmektedir. Küresel ölçekte yeni tür bir yenme-yenişme şekli de denilebilen bu yöntemin güncel gelişmelerinden biri de 2018 yılında kur-döviz odaklı bir operasyonla Türkiye üzerinde gerçekleşmiştir. Nitekim bu çalışma da Türkiye evreni ve Ağustos Krizi örneklemini sınırları içerisinde geliştirilen bir başlık ve ilişkili birkaç soruya aranan yanıt etrafında şekillenmiştir. Nitel uzanımlı bu metinden amaçlanan ise Türkiye optiğinden ve çağın küresel finansal hareketliliği perspektifinden ekonomi güvenliğini yalın bir yaklaşımla irdelemektir. Bu eksende şekillenen makalenin kuramsal çerçevesi ve temel argümanı da “Gelişmekte olan ülke statüsüyle Türkiye, uluslararası sermayeye dönük önahıcı yaklaşımı ile bu tür fonların ani çıkışına karşı, üretimle sağlayacağı öz sermaye birikimi oranınca ekonomi güvenliğini güçlendirebilir” hipotezi ve ilişkili önermeler etrafında gelişmiştir. Kaynak olarak ise konuya ilişkin yazın alanında öne çıkan çalışmalar ile Türkiye örneğine ilişkin ampirik ve güncel görgül birikim göz önünde bulundurularak konuya projeksiyon tutulmuş ve bu çerçevede bazı heterodoks vurgular yapılmıştır. Son olarak denilebilir ki, 21’inci yüzyılın uluslararası sermaye hareketliliği endeksli ekonomi riskleri genellenerek ulaşılan Türkiye merkezli bir dizi bulgu üzerinden çalışma hipotezine uyarlı ve alana yararlı bir noktaya ulaşılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: : Türkiye, Ekonomi, Uluslararası Sermaye Hareketliliği, Ekonomi Güvenliği.

ABSTRACT

Throughout history, different economic models have been adopted. One of them is capitalist economy model that is manifested through international capital movements. In this context, there is a serious economic centered showdown in the first quarter of the 21st century through multinational companies and states too. This depicts an abstract struggle that the powerful states try to influence, to direct, to put it into its orbit or to keep it there weak states. In a way, this is a new kind of war in a global world order that one of the latest developments of this method is also experienced in Turkey in August 2018 year with an exchange-oriented capital centered operations. Also in this article has been shaped around Turkey universe and August 2018 Crisis sample with a variety of questions based on the responses to the economic crisis in August. Otherside, in the qualitative this text its based on this framework that economic security in terms of security relationship with global capital flows of the era is being examined with a simple approach. The theoretical framework and the main argument of the subject is run around “Developing states can strengthen their state security with their measured approach towards international capital, as opposed to such funds sudden output and with the accumulation of equity they provide through production.” hypothesis and related questions. Otherside in the article, as a resource, some studies regarding the subject were chosen. Moreover, the subject is projected taking into account the current empirical accumulation, for example of Turkey and in the event some distinctive highlights are made. Thus, as a latest point that is compatible with the study hypothesis and beneficial to the field is reached by based on the implications of the 21st century international capital indexed economic risks by generalizing.

Keywords: Turkey, Economy, International Capital Mobility, Economic Security.

1. ORCID: 0000-0003-4292-9136

1. Dr. Öğr. Üyesi, Adıyaman Üniversitesi, SBMYO/Mülkiyet Koruma ve Güvenlik Bölümü
malpkutlu@adiyaman.edu.tr

*ALPKUTLU, M. (2021). “Uluslararası Sermaye Hareketleri Bağlamında Türkiye’nin Ekonomi Güvenliği: Ağustos Krizi Örneği”, *Akademi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 8, S. 22, s. 26-46.

Makale Geliş Tarihi: 11 Nisan 2020 Kabul Tarihi: 1 Ocak 2021

EXTENDED ABSTRACT

Human and state organization needs to a dynamic struggle for survival in world life and in all historical period. But, the shape of this struggle changed after industrial revolution. So, an economy-centered struggle has come to the fore increasingly. Today, it can be said that there is a new form a kind of struggle among the states that depend on foreign capital and foreign exchange. In this collision, a group of rich country leaders who are guiding the world as play a deep role from time to time. Sometimes this struggle is done at a level that even break the international rules and law too. In this tough international fight is not only Turkey, many countries of the world try to stand in this field which consists of strong and weak economies. Thus, in the first quarter of the 21st century has being experienced different tension of international capital movements. Indeed, a series of mass demonstrations and vandalist movements around world are also aim to overthrow weak governments in different continents and regions in recent years too.

So, it can say that has a new human and state view both nationally and internationally dimation in global world. In this order and struggle, a group of states try to deal with economy-oriented security issues or problems. In this context, Turkey also has also experienced a number of economic attack in its recent history. In this respect, as one of the most recent economic attack was lived in August 2018. So, this crisis organized by the United States against Turkey was performed through international capital and exchange rate attack. Even, the impact of that attack is still going on Turkish economy.

In a way, this economic struggle was understood as a reaction to Turkey's efforts for freedom and authenticity in its region. But, it may be listed some specific part of this struggle agains Turkey in which some method tested agains to Turkey firstly. So, takes multi-pronged measures agains this kind of attack is more important and strategic than ever. So, this article is aim to product of such consciousness too. Otherside, this text consists of conceptual frame, the relationship between state, economy and security. Because, Turkey's economy security depends on foreign capital inflow and outflow and its cost to national economy.

That is to say that Turkey, governed by the presidential government system since 2018 that is need to switch on national and domestic economic perspective all its aspects. In this sense, the following points can be underlined shortly:

- An economic system is being maintained by domestic trade system and strong production,
- As much as possible, national sensitivity must be prioritized in strategic machine and service production,
- Country-wide savings measures in short term have to be mandatory but long term is also to be characterized,
- Dynamic economy and security policy that is operated with highly qualified staff,
- Capital accumulation based on domestic production and strong monetary policy must be followed,
- Top-level security of the Turkey stock market and exchange have to provide against cyber attacks,
- All regions of Turkey, even provinces, districts, neighborhood must be ability to maintain their basic needs at all kind of war conditions.

As a result, economic indicators of countries are changing momentarily in 21st century. So, currency based international capital and hot money movements at the center of this economic dynamism is so much important for developing country. In particular, the portfolio capital is seen as a dominant factor of this open and implicit fight. So, Turkey is also a side in this struggle too. Hence, countries in this category needs to allies that they help their allies in economic crises every time and moment. On the other hand, a group of countries that is consist of Turkey are under economic attack needs to innovative production, well trained citizen, merit economy management and stock market that is to resistant to all kind of cyber attacks. At the same time, it should be noted that if the aggressor state is not satisfied by ekonomik attack when it can also launch a conventional attack agains rival country as spoken over Venezuela nowadays. Lastly, to be successful against such a collective economic war, may be possible with the productive economy that achieved by the cooperation of state and its citizen.

GİRİŞ

Ekonomi olgusu; üretim, tüketim, paylaşım, kıtlık ve pazarlama gibi unsurların bir bileşkesidir ki kabaca geleneksel ve modern boyutla iki evrede de incelenebilir. Bu dönüşümün geleneksel dilimi, Sanayi Devrimi sonrası sürece nazaran, daha sade gelişmiştir. Aydınlanma akımı ile başlayan modernleşme akımıyla ise insanı daha spesifik ve karmaşık bir ekonomi pratiği ve teoriği karşılamaya başlamıştır. Nitekim bu güzergahta varılan son nokta olan 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde ise ulusal ve uluslararası ekonomik skorun anlık değiştiği bir resim ortaya çıkmıştır. Öyle ki bu durum, ülke ve birey bazında iyilik, saygınlık, itaat ve statü gibi kadim sıfatların dahi önüne geçerek birey ve devlet bazlı ilişkileri pek çok ilişkinin dahi belirleyici etkeni olmuştur. Haliyle bu özdeki mücadelenin uluslararası ayağında ağırlığı gittikçe daha fazla hissedilen yöntem ise uluslararası banka kredileri, hükümetlerarası krediler ve doğrudan yatırımlar üzerinden mobilize olan sermaye akımları olmaktadır. Bu açıdan yerküre, katma değeri yüksek üretimle beslenen ihracat zengini ülkeler ile finansal sermayesi eksik, insan ve diğer ulusal kaynakları yeterince üretime yansıtılamayan ithalat zengini devletler şeklinde kabaca ikiye ayrılmaktadır.

Bu tasnif üzerinden Dünya yerleşkesine göz gezdirildiğinde, etkili finansal güçle egemenliğini pekiştiren özne ülkeler sınırlı sayıda gözükürken, kısa vadeli sermayeyle küresel sisteme tutunmaya çalışan nesne devlet sayısında ise artış gözlenmektedir. Bu noktadan projeksiyon Türkiye'ye çevrildiğinde ise yakın mazisi ulusal ve uluslararası sermaye hareketliliği endeksli ekonomik kırılma noktalarıyla şekillenmiş esnek ve aynı zamanda dinamik bir ülke resmi öne çıkmaktadır. Bu uzanımda Türkiye ekonomisinin üretim, sermaye ve borç gibi araçlar üzerinden bağımlılık ilişkisinin arka planı ise bazı açılardan Balta Limanı Anlaşması ile Kırım Savaşı'na kadar götürülür ki (Acartürk ve Kılıç, 2011: 12-13) bu oluntunun yakın tarihteki izleri, küresel bir finans zeminine de oturtulmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla IMF ile borç-alacak ilişkisinin son bulmasından sonra (2013) gerçekleşen ekonomik operasyonlar Türkiye açısından daha komplike hale gelebilmiştir. Bu çerçevede Türkiye ile ABD arasında sermaye-kur hareketliliği üzerinden tetiklenen 2018 Ağustos Krizi, Türkiye'nin ekonomi, hatta ulusal güvenliğinde kritik tesirler bırakmıştır.

Kısaca, 1930'ların ekonomik bunalımı ve takip eden II. Dünya Savaşı sonrası görülen küresel krizler, salt ekonomi kavramını aşarak, pek çok kavram ve olgudan etkilenmiş ve bunları etkilemiştir (Castells, Caraça and Cardoso, 2012: 1-3). Bu çizgide rotası ve akışı kolaylıkla öngörülemez 21'inci yüzyılın farklı finansal krizlerinin ritmi ve güvenlik ilişkisi de ağırlıklı olarak 20'nci yüzyılın kurulu menfaat düzenini sürdürme istençli gelişmiştir. Nitekim bu ekseninde anlık yön değişimi barındıran mevcut küresel finansal düzen, devletlerin gelişmişlik düzeyine göre, ya çok sayıda iç tehditin tetikleyicisi, ya da iç güvenlik konularının -demokratik sınırları da zorlayacak şekilde, sert bastırıcı kaynağı etkisiyle kendini yenileyerek hissettirebilmektedir. Bunun, gelişmiş ülkelerdeki yansıması, güvenlik sorunlarını kontrol altında tutan bir sopa, gelişmekte olan ülkelerdeki yansıması ise istendik sokak olaylarını sürdürülebilir kılan bir havuç görünümündedir. Son kertede,

bu makalenin de son haline ilişkin bir ipucu niyetiyle denilebilir ki, küresel köy söylemlerinin hâlâ dillendirildiği 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde Türkiye, tüm kaynaklarını, güçlü bir kombinasyonla iç tüketim fazlası bir üretime dönüştürerek ve bu çizgide ulaşacağı finansal kazanımları ise sıkı bir tasarruf politikasıyla sermaye birikimine dönüştürerek neoliberal küresel sermayenin ekonomik ve konvansiyonel savaş tehditlerine karşı güçlü bir hat oluşturabilir (Bichler & Nitzan, 2004; OECD, 2018).

1.1. Kavramsal Çerçeve

Ekonomik birikim odaklı şekillenen Yeni Çağ ve müteakip dönemlerin ontolojik mücadeleleri ve epistemolojik birikimi, ağırlıklı olarak devlet, ekonomi ve güvenlik terimleri odaklı şekillenmiştir. Bu anlamda 21'inci yüzyılda da uluslararası düzenin sağlayan veya bozan temel etkenlerden biri de sermaye kavramı olmuştur. Haliyle son sürüm bu küresel düzende de “insanların yaşayabilmek için üretme, ürettiklerini bölüşme biçimi ve bu faaliyetlerden doğan ilişkilerin bütünü” (Türk Dil Kurumu, 2020) özelliğiyle ekonomi, sermaye ayağıyla daha stratejik bir içeriğe bürünmüştür. Bu başlıkla ilintili bir kavram olan güvenlik ise, sürdürülebilir yaşama dair temel ihtiyaçların gönül rahatlığıyla karşılanmasına yönelik ekonomik imkana sahiplik şeklinde açıklanabilir (Alpkutlu, 2017 ve Pekin, 2008: 1). Dolayısıyla, küreselleşmeden etkilenen öncü kavramların başında gelen ekonomi, güvenlik olgusunun son bir asırda öne çıkan en popüler alt başlıklarından biri olabilmıştır (İyibozkurt, 2004). Özellikle güvenliğin, huzurlu hayatın önünde engellerin azlığı, ekonominin ise müreffeh yaşamın önaçıcılığı açılımı, bu iki kavram arasındaki kaçınılmaz diyalektik ilişkinin mevcudiyetini daha berraklaştırmaktadır (Karabulut, 2011: 147).

Bu tanımlar dizgesinde ekonomik büyümeye gelince, o da nicel gelişmeyle birlikte, nitel yapıdaki değişimin de bir göstergesi görülmektedir (Taban, 2008: 2). Bu düzlemde somutlaşan ekonomik özgürlük kavramı ise kişinin zor kullanmadan meşru yollarla sahip olduğu finansal tasarrufu, menkul-gayrimenkul gibi değerlerinin korunmuşluğu ve onları istenildiği şekilde kullanılabilirliğini ifade etmektedir (Dursun, 2005: 176). Bir diğer ilişkili kavram olan cari açık ise (current deficit) “bir ülkenin, diğer ülkelere çeşitli nedenlerle yaptığı ödemeler ile dış ülkelere sağladığı gelirleri döviz olarak ya da döviz karşılığı ulusal para cinsinden gösteren bilançodur.” Cari aktif (current asset) kavramına gelince, o da “nakit para ile normal olarak bir yıl içerisinde nakde dönüştürülmesi mümkün diğer finansal aktiflerin ve firmanın etkinliklerini sürdürmekte kullandığı varlıkların toplamı olarak kabul edilemektedir (Ekonomik Terimler Sözlüğü, 2009). Bu çerçevede ekonomi güvenliğine dair kamu politikası ise kısaca, “siyasal iktidarın uygulamaya ya da uygulamamaya karar verdiği konuların tümünü” karşılar (Dye'den akt. Saybaşı, 1986: 1). Bu dizgede beliren çok sayıda olay, kavram ve olguyu etkileyen küreselleşme ise “özünü serbest ticaretin patlamasına” (Harrison'dan akt. Ayhan, 2008: 134-135) dayandıran bir dinamizmle tescillemiştir. Birkaç asırlık bu ekonomik tecrübenin önemli araçlarından bir başkası olarak öne çıkan döviz odaklı finansal sermaye hareketleri ise dolaylı veya “doğrudan üretim sürecinde kullanılan servet unsurlarını”

ifade ederek birey yaşamı ve devlet örgütlenmesindeki konumunu adım adım güçlendirmiştir (Piketty, 2014: 51).

Kısaca, bu ve benzeri kavramsal ilişkiler ağı da doğrulamaktadır ki, ağırlıklı olarak Sanayi Devrimi öncesi zihin kodlarının etkin olduğu prékapitalizmden (Ülgener, 2006: 78/48) kâr amaçlı sermayenin tekrar mal ve hizmet üretiminde kullanılarak devasa mal ve finansal birikime dönüşmesini sağlayan 21'inci yüzyılın tanılayıcı kapitalist uygulamasına dek, ekonominin teori ve pratiğinde önemli değişimler yaşanmıştır (Fulbert, 2018: 17-18). Bu değişimin neredeyse tamamını etkileyen dönüşümün neticesinde ise açlık ve tokluk gibi iki uç noktanın eş anlı temsil edildiği küresel bir bencillik öne çıkmıştır (Sen, 2003: 354).

1.2. Ekonomi ve Güvenlik İlişkisi

Ekonomik çıkarlar ve örgütlenmeler, toplumlar ve bireyler açısından hem yapıcı hem de yıkıcı sonuçlar doğuran temalardır. Nitekim bu özdeki oluşumların önde gelen örneklerinden biri de devlet teşkilatlanmasıdır. Ortak yaşamın yönetimine dair en iyiyi bulma arayışının bir sonucu olarak da okunan bu yapı, F. Holder tarafından ise “Devleti cehennem haline getiren şey, insanların onu cennet haline getirmeye çalışmasıdır.” (Güvel, 2008) savıyla karşılık bulmuştur.

Bu ekseninde sürdürülen geleneksel mücadele, Sanayi Devrimi ile başlayan seri üretimle yerini, adım adım ilerleyip, artıkça daha çok istenen sermaye ve finansal birikim odaklı daha soyut ekonomi odaklı mücadeleye bırakmıştır (Shiffman, 2017). Nitekim yeni milenyumun da istikametini derinden etkilediği görülen bu manzara, arz-talep ilişkisindeki öngörülmez dinamizmiyle mevcut küresel güvenlik olaylarının da başat bir değişkeni konumuna yükselmiştir. Özellikle kapitalist ekonominin, eline geçirdiği her fırsatı ve ürünü, ihtiyaç haline getirerek, en düşük maliyetle en yüksek artık değere ulaşma istenci, bu özdeki çekişmeyi daha da yıkıcı hale dönüştürmüştür. Sermaye odaklı bu “mücadelelerin” neticesinde ise kaybedenin kolay toparlanamadığı, kazananın ise hırsını kolayca frenleyemediği bir sonuç çıkmaktadır (Kaynak, 2014). Nitekim 21'inci yüzyıl koşullarının mağdurlaştıkça finansal bağımlılığı artan devletlerinin düştüğü yıkıcı asayiş olaylarıyla, zenginleştikçe artan oburlaşmanın yol açtığı doyumsuzluğun da temelinde çoğunlukla bu gerçeğin izi belirmektedir (Ferro, 2002). Daha açık bir ifadeyle, her geçen gün kendisine güzellemeler ve yergilerin eş anlı yapıldığı sermaye merkezli küresel ekonomik düzen; kimi kıta, ülke ve sermayedar lehine gelişirken; zaman zaman Türkiye'nin de dahil olduğu bir grup ülkenin, coğrafyanın, toplumun ve sermayedarın ise kâbusuna dönüşebilmektedir. Sürecin kafa çelici tarafı ise, bu ilişkide nükseden global güvenlik sorunlarının ise yine aynı öznelerce hafifletilmeye çalışılmasıdır (Sarfati, 2009).

Bu düzende can alıcı bir diğer nokta ise ekonominin güvenlik, güvenliğin ise ekonomik bir maliyetle kendini sürdürülebilir kılma ihtiyacıdır. Muhtemelen bu realitedir ki 21'inci yüzyılın

etkin devletlerini hem ekonomi, hem de güvenlik faaliyetlerinin eş anlı aktif birer ögesi olmaya itmiştir (Pekin, 2008: 1). Nitekim son çeyrek asırda da insanın ve devletlerin, güvenli ve huzurlu yaşam arayışında ekonomik birikim ile onu muhafaza etmek için sahip olmak istedikleri ultra güvenlik ihtiyacı, devlet başta olmak üzere, uluslararası çapta çabası olan her teşekkülün yönünü ve performansını belirlemektedir (Ayдын, 2009).

Bu yelpazede devlet yöneticilerin olgudaki etkisine gelince, güncel ekonomi politik gelişmelerden de anlaşılmaktadır ki bir devlet veya hükümet başkanının tek bir demeciyle borsaların tavan yaptığı veya dibe çakıldığı ulusal ve uluslararası bir esneklik söz konusudur. Ancak bu eksenindeki olaylar, geleneksel devlet ve halk dayanışmasıyla kolaylıkla pozitif sonuçlanırken, kapitalizminin üstünlüğüyle devam eden 21'inci yüzyıl koşullarında ise devletin üretkenliği ve ihracat endeksli sermaye gücü oranınca olumlu neticelenmektedir (Wood, 2003: 37).

Bir diğer yaklaşımla, Yeni ve Yakın Çağın konvansiyonel yöntem ağırlıklı mücadelelerinin yerini, I. ve II. Dünya Savaşları arası derin kriz ve sonrasında tesis edilmeye çalışılan yatıştırmanın sonunda Soğuk Savaş Dönemi almıştır. Bu süreci müteakiben ise sermaye odaklı daha örtük bir cepheleşme öne çıkmıştır. Nitekim Morgenthau tarafından da tanılaması “bozuk uzlaşma politikası” şeklinde yapılan bu evreyi takiben güçlerine güç katma yarışına giren küresel finans imparatorlukları hızla yükselişe geçmiştir (Anievas, 2014: 185-214). Öyle ki bunlar, zayıf hükümetlerin kurulması ile yıkılışlarında dahi rol alacak etkinlikleriyle küçük devletlere yön vermeyi de görev edinebilmişlerdir. Nitekim İngiltere eski başbakanı Margaret Thatcher'ın (1979-1990) yıllar öncesinden bu durumu teyit edercesine, partisinin seçim kampanyalarında sermayenin bu işlevinin altını çizmesi (Rişvanoğlu, 2006), sürecin arka boyutunu anlamaya katkı sağlayan istisna vurgulardan biridir.

Bu vurguya mesnet gelişen keskin ekonomik düellolarla zaman zaman farklı ülkeleri hedef alan kontrollü döviz girişleri, bağımlı ülke borsalarında ilk etapta sonu öngörülemeyen pozitif bir ivme de sağlayabilmektedir. Ancak aynı finans sahiplerinin, verimli ve etkili yatırımlar ortaya koyan gelişmekte olan devletler için benzer esneklikte davrandıklarını söylemek güçtür. Hatta bu tür ülkelerde, kimi iç dinamikler de hareketlendirilerek, devlet borsalarında sert dalgalanmalara yol açılarak siyasi sonuçlar da alınabilmektedir. Ne var ki, piyasa ekonomisinin doğal yansısı olarak da yer yer afişe edilen bu çerçevedeki operasyonlarda, ekonomik kalkınma için ekonomik özgürlükler diskuruyla dikkatler başka yöne de kolaylıkla çevrilebilmektedir (Dursun, 2005: 172). Bu bağlamda Türkiye gibi gelişmekte olan bazı ülkeler ise yenilenen reformlarla bu dinamizmi pozitive çevirmeye çalışıp ve başarıya yaklaştıkça, karşı karşıya olunan kıskaç da o oranda daraltılabilmektedir. Bilhassa 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde artan ekonomi-politik krizler üzerinden derinleşen bu tür hamleler, hâlihazırda da üzerinde en çok konuşulan küresel ekonomi politik olaylar dizgesini oluşturmaktadır (Özdemir, 2010: 15; Toptaş, 2009: 69).

Kısaca, evrenin mevcut devletleri ile insanları arasındaki ilişkileri belirleyen en önemli kavramlardan ikisi ekonomi ve güvenliğidir. Dolayısıyla 21'inci yüzyılda da ekonomik yetkinlik, dış ve iç güvenlik hizmetlerindeki etkinliğiyle de öne çıkmaktadır. Nitekim 21'inci yüzyılda güvenlik; salt klasik ve elektronik güvenlik tedbirler setiyle yeterince anlaşılacak derecede muğlak ve masraflı bir hal almıştır. Örneğin, fiziki ve elektronik güvenlik tedbirleri yeterli, ancak ekonomik yetkinliği yetersiz veya borsası istikrarsız bir ülkede güvenlik hissiyatı negatif yönde olabileceği gibi, ekonomik performansı yetkin ve etkin, ancak beşeri, fiziki ve elektronik güvenlik araçları sınırlı bir diğer ülkede ise güvenlik algısı ve uygulaması pozitif yönde gelişebilir.

1.2.1. Devlet Açısından

Modernleşmenin ekonomi ayağında artan seri üretim, hızlı sermaye birikimi ve düzensiz tüketim eğilimi, klasik toplum dayanışmasıyla giderilen sosyal güvenlik ve fiziki güvenlik dengesini de olumsuz etkilemiştir. Dolayısıyla, oluşan bir tür yeni insan-para ilişkisinde, bir tarafta kıt kanaat hayatta kalma mücadelesi veren bir kesim ortaya çıkarken, öteki tarafta, hayatın ekonomik gücü ve güvenlik imkânına üst düzeyde sahip daha izole ve bencil bir insan ve devlet kümesi türemiştir. Küresel ve yerel bazda algısı ve uygulaması insan-insan, insan-devlet ve devlet-devlet arasında beliren bu manzara, yerkürenin karşı karşıya kaldığı ekstra ekonomi ve güvenlik ilişkisinin finansal yükünün de temel gerekçelerinden birisini oluşturmuştur.

Her ne kadar bu noktada küresel sisteminin öncü ülkeleri, konuya dair çelişkili ve sorumlu(luk)ları perdeliyici tablolar çizse de gerçeğin sarsıcı resmi, dünyaya ilişkin bir günlük haber bülteninden çıkarsanabilir. Nitekim bu dolayımında bir fikir vereceği gerekçesiyle; sermaye gücü ve finansal zenginler kümesine ilişkin, “Dünyadaki En Güçlü Kişiler” listesinin ilk sıralarında D. Trump, V. Putin, E. Macron, T. May, A. Merkel ve Xi Jinping gibi (Forbes'ten akt. Kurtoğlu, 2018) “güçlü” devlet liderlerinin yer alması, bu paradoksu desteklemektedir.

Ne var ki giderildiği zaman “rahatlık ve haz” verip, giderilmediğinde ise “huzursuzluk ve kaygı” (Pekin, 2008: 13) oluşturan bu stresli yaşam resmi, gün geçtikçe daha hızlı bir şekilde çok sayıda devletin ekonomi güvenliğiyle beraber küresel istikrarını da baltalayabilmektedir. Haliyle bu başlık, özellikle gelişmekte olan ülkelerde büyük maliyetler doğururken, zengin ülkeler için ise “bütün kuyuları besleyen yeraltındaki su havuzu misali” (Covey ve Merrill, 2009: 12), her akışı kısa anlı ve az maliyetli finansal bir birikim aracına dönüşebilmektedir.

Tabiatıyla, modern yaşam standartlarını çarpık şekilde etkileyen bu sermaye çarkı, her geçen gün artan bir tonla küresel düzenin başat değişkeni haline gelmektedir (Krugman, 2005: 22). Bu durumdan ötürü de devletlerin sermayeyi, sermayenin de girmekte zorlandığı coğrafyalara girmek adına, devlet gücünü kullanmakta çekinmediği bir sistem işletilmektedir (Hacısalıhoğlu, 2018). Dolayısıyla bugün yerkürenin ekonomisi, önemli oranda sermaye hareketleri (kısa ve orta

vadeli) ekseninde şekillenmekte ve Türkiye'nin de taraf olduğu çok sayıda hükümetin önceliği de ekonomik istikrar olmaktadır (Dinicu, 2010: 331). Hatta bu dinamik durum, pek çok devleti ve ekonomik kuruluşu, eş zamanlı taraf olmaya zorlayacak düzeyde de anlık tutum belirlemeye zorlamaktadır.

Çoğunlukla dış müdahale ağırlıklı gelişen böyle ataklara karşı güçlü reaksiyon yeteneği ise, genellikle düşük dış borç, düşük cari açık, düşük faiz, düşük enflasyon oranı; yeterli üretim, ihracat ve döviz politikaları gibi araçlarla geliştirilebilmektedir. O halde, takip eden satırda Türkiye'ye ait grafikte olduğu gibi, gelişmekte olan ülke ekonomilerinin de uluslararası sermayenin ani hareketliliklerine karşı stabil veya dirençli kalabilmesi, yukarıda sıralanan faktörlerle birlikte, önemli oranda risk sermayesini takviye edebilecek üretim endeksli performansa bağlıdır (İşeri, 2001: 11).

Özetle, devletlerin ekonomi güvenliği, hem yaşanan zaman diliminin, hem de geleceğin şekillenmesinde önemli konuma sahiptir. Nitekim 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde de çok sayıda devletin, farklı isimlendirme ve yorumlamalara açık şekilde, ekonomi, özgürlük ve güvenlik arasında çeşitli protestoyla karşı karşıya kalışı, sermaye odaklı bu mücadelenin son örneklerini şekillendirmiştir. Aynı şekilde son yıllarda İngiltere, İspanya, Türkiye ve Fransa gibi ülkelerde görülen protestolar da bu çembere dahil edilebilecek özellikler taşımaktadır. Bu bağlamda, yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi, Türkiye'ye dönük döviz-kur merkezli başlatılan Ağustos Krizi'nde (2018) dolar, 7,24 Dolar/TL bandına ulaşarak Türk Lirası karşısında ortalama yüzde 40 oranında değer kazanmıştır. Ekonomi politik bağlamda borsa üzerinde ciddi bir baskı oluşturan bu hamle, ABD ve Türkiye arasında bir çeşit ticaret savaşı görseliyle de paylaşılmıştır (Sivramkrishna and Nandipati, 2019; Çubukçu, 1993: 39-49; Akçay ve Güngen, 2019: 2)

1.2.2. Toplum Açısından

Devlet, toplum ve ekonomi, birbirinden ayrı düşünülmemeyen iç içe kavramlardır. Nitekim 21'inci yüzyılda da, sanal ayağı güçlendirilen devlet işleyişine rağmen, ekonomilerin değişmez aktörü

insan emeği olmaya devam etmektedir. Hatta, insanın ekonomik süreçte kısmen değişen gelen bu rolü, Magna Carta Libertatum'a (1215) kadar götürülür (Keskin, Şen ve Sağbaş, 2007: XVII). Özellikle Rönesansın sürecin bir diğer dinamosu olduğu bu çizgiden bugüne aktarılan dinamik ve değişken üretim ve tüketim ilişkisi, post-modern dünya manzarasını da uluslararası sermaye merkezli bir dinamizmle karşı karşıya bırakmıştır.

Bu dolayında Karatani'ye kulak verildiğinde ise, O'na göre sermaye, ekonomi ile eşlenen ve içine modern "devlet" ile "ulusu" da içine alan bir formasyonlar bileşkesidir. Diğer yandan, bu uzanımda "ekonomi, para oyunlarından ibâret bir Ali Cengiz oyununa döndüğü söylemleri de olguyu izah eden güncel açıklamalardan bir diğeridir (Öğün, 2017). O halde bu ve benzeri iddialardan çıkarsanabilir ki sermayenin; devlet ve ulus denkleminde, yakın zamanda nasıl gelişeceği, yön bulacağı ve tanımlanacağı, ulusal ve uluslararası gündemdeki yerini bundan sonra da koruyacağı benzetilmektedir.

Bu açıdan bakıldığında halihazırda sermayeyi yöneten güçlü ülkeler ve vatandaşları, inşa ettikleri üretim ekonomisi veya sermaye birikimiyle rakipsiz bir politika uygulayıcısı görünümündedirler. Belki de bu kategorinin bir ayrışanı olarak Japon toplumu, tüketici kuruluşlarıyla birlikte ithal ürünlere karşı geliştirdiği tutumla, ekonomide devlet-toplum işbirliğine örnek bir noktada görülmüştür. Nitekim, uluslararası sahada da bir başarı hikâyesi yazarak gelişmiş ilk on ekonomi arasına giren Japonya, uluslararası sermayeye karşı direnci ve ulusal ekonomideki politik gücüyle de örnek bir uygulama olarak anılmaktadır (Güvel, 2008: 71/106). Elbette, küresel düzeyde adından söz edilen bu sinerjide, vatandaşın devlete, haliyle ekonomiye olan güveninin ve desteğinin rolü büyüktür. Aksi örnekler olarak ise azımsanmayacak sayıda gelişmekte ülkenin ithal tüketime dayanan tüketim odaklı ekonomi-vatandaş ilişkisi, bağımlılık özelinde, yarınları tehdit eden ciddi riskler barındırmaktadır.

Nihai olarak denilebilir ki, kaygan küresel koşullarda güven veren ve güvenlik içinde işleyen bir ekonomide, politikacı, medya ve "piyasa vatandaşı" gibi bileşenlerin ortak çabası ve sinerjisi olur (Şen ve Taşdelen, 2019). Bu bağlamda hükümetlerin, ülke çikedomdarları açısından, halktan destek görmeyen ekonomi politikaları, halkın ise devlet ekonomi politikası ile ayrışan finansal birikim anlayışı, olsa olsa uluslararası sermaye lehine avantajlar doğurabilir. Haliyle 21'inci yüzyılın çalkantılı ekonomik ortamına karşı, gelişmekte olan bir devletin yüz yüze kalabileceği sermaye araçlı ekonomik türbülansa dönük, kendini, öz imkânlarla ayakta tutabilme gücü, hem devletin, hem de toplumun ortak sorumluluğunda bir mücadeleyi gerekli kılmaktadır. Çünkü, herhangi bir ekonomik kriz anında, toplum ile hükümetin çok marjinal noktalara motive olduğu bir ortamda ne hükümetin, ne de halkın orta vadede süreçten karlı çıkma şansı olabilir. O halde açıkça söylenebilir ki, sermaye merkezli istihbarat uzanımlı bu tür gerginliklerde, hedef alınan ülkedeki tutum birliği ve sorumluluğu, devlet ve millet aleyhine gelişen böyle tazyiklerin olabildiğince alt seviyede geçiştirilmesinin en rasyonel yolu gözükmektedir. Nitekim bu anlamda

Pastor Brunson üzerinden tetiklenen Ağustos Krizi'nde Türkiye'nin halkıyla birlikte spekülative döviz-kur hamlesine karşı geliştirdiği kısmi işbirliği, yazın alanındaki müstesna yerini almıştır (Edmond, 2018). Bu da demektir ki bundan sonra da uluslararası istihbarat ve sermaye tonajlı operasyonlara karşı geliştirilecek güçlü tedbirler setinin ilk maddelerinden birinin vatandaş-devlet arasında sağlanacak güven temelli ekonomik işbirliği olması kritik öneme sahip olacaktır.

1.3. Sermaye Birikiminin Ekonomiye Etkisi veya Yetersizliğinin Maliyeti

Tarih akışının başlangıcından 21'inci yüzyıla dek, pek çok kritik dönem, ekonomi uzanımlı olaylara göre anılmıştır. Nitekim mevcut milenyumun şafağında da farklı bölge ve ülkelerde eş anlı yaşanan ekonomi-politik krizler ve kaynağı değişken iç güvenlik olayları, bu bağlamda önemini korumaktadır. Bilhassa uluslararası sermayenin çıkışlarında etkili olduğu bu tür gelişmelerde bağımlı ülke borsaların yaygın olarak hedef alınması, o ülke vatandaşları arasında aynı dünya görüşünde olan insan kümesini dahi ayrıştırabilmektedir (Benda, 2006: 12-13). Böylece, yeryüzünün müreffeh ülkelerinde konumlanan kâr paydaşları, marjinal beklentilerini, pratik ve örtük şekilde hedef ülkelerin heterojen ve ateşli yığınlarının ortak sorununa iliştiyerek maksimum kâr marjına ulaşmayı kolaylaştırmaktadır.

Öteki açıdan, böyle gelişmelerle servis edilen kimi kafa karıştırıcı politik ayrıntılar ise çoğu zaman bu sürecin anlaşılabilirliğini muğlaklaştırıcı yöntemlerin birer parçası olmaktadır. Hatta bu tür olaylarla hedef ülkenin ekonomiye güven ortamını hedef alacak şekilde kritik öneme sahip projelerinin de hedef alınması, sürecin siyasi yönünü de resmeden bir diğer boyuta işaret etmektedir. Bu dolayında, dinamik yapısalıyla öne çıkan Türkiye'nin de, küresel koşulların dayattığı bu tip ekonomik baskıyı göz önünde bulundurarak, dost-düşman terazisinde daha hassas bir ekonomi-güvenlik dengesi tutturması kritik önemini korumaktadır (Özsoylu, 2006).

Sonuç olarak, sermayenin devlet ekonomileri üzerindeki etkisi, ritmi devletin siyasi istikrarı ile ekonomik gücüne göre değişecek şekilde, birkaç asırlık bir maziye dayandırılabilir. Bu dolayında son sürüm kutuplaşma, 11 Eylül Olayları sonrası Rusya'nın yerine Asya, Afrika ve Ortadoğu coğrafyasının hedefe konulmasıyla somutlaşmaya başlamıştır. Nitekim Türkiye de bu yeni cepheleşmeyi kaçınılmaz bir tarafı olarak, her geçen gün artan bir tonla üzerine düşen ek bir maliyetle bu oluntuya kat(ıl/lan)maktadır. Özellikle bu yeni bloklaşmanın ilk yıllarında Türkiye'nin içine girdiği müstakil ekonomik ve siyasi performans sergileme istenci, onu, Batı ile Doğu arasında nükseden sermaye destekli mücadelenin merkezine itmiş gözükmektedir. Dolayısıyla Türkiye'nin bundan böyle yaşanabilecek her uluslararası döviz hareketliliği ve ona bağlı gelişecek ardışık ekonomi-politik operasyonlar karşısında daha da dikkatli politikalar gütmeye ihtiyacı belirmiştir.

1.4. Türkiye Penceresinden Ekonomi Güvenliği

Osmanlı Devleti'nin 19'uncu yüzyıl ekonomi politikasıyla başlayan dış borç ilişkisinin mazisi; Coğrafi Keşifler, Rönesans ve Sanayi Devrimi gibi asırlar öncesinin olgularına kadar uzatılabilmektedir (Kepenek, 2012: 9; Cem, 2009). Daha yakın bir cepheden bakıldığında süreç, ekonomik açıdan sosyal yaşamı derinden etkileyerek derin krizlere yol açan "Büyük Celâlî Kavgası" (Akdağ, 2009: 13-14) ve ardılı gelişmelerle de ilişkilendirilebilir. Hatta, modern çizgide kapitalist sistem olarak formüle edilip etkinliği asırlarca devam eden sermaye ve borç odaklı bu olgu, Türkiye Cumhuriyeti'ne de ciddi bir finansal yük olarak yansımıştır.

Bu perspektiften Türkiye'nin sermaye-güvenlik ilişkisine daha yakından ışık tutmak gerekirse, Batı öncülüğünde 18'inci yüzyılda başlatılıp, dünya'yı farklı bir optikten okuyup dizayn eden endüstriyel üretim, uzun yıllar Anadolu coğrafyasını da sermaye aparatıyla kısıp almıştır. Nitekim Cumhuriyet Dönemi'nde M. Kemal Atatürk önderliğinde ekonomide başlatılan millilik ve yerlilik öngören girişim, bu özde fevkalade önemli sonuçlar doğursa da, bu tutum, takip eden yıllarda yeterince devam ettirilememiştir. Böylece Türk halkı, çok geçmeden yeniden dış borç yüküyle tanışarak yeni bir tür tüketim ağırlıklı ithal ikameci ekonomiyle karşı karşıya kalmıştır. Cumhuriyet döneminin önemli bir periyodunu etkileyen günü kurtarıcı bu paradigma, bir taraftan yeniden bağımlı bir ekonomi dönemine yol açarken, diğer taraftan da terör özelinde çok çeşitli güvenlik sorunuyla Türkiye'yi karşı karşıya bırakmıştır. Hatta bu yönde gelişen güvenlik dolayımı çok sayıda askeri darbe ile öncül ve ardıl iç gerginlik de Türkiye'nin siyasi serbestiyetine olumsuz yansiyarak ekonomik travmayı daha da kalıcı hale getirmiştir. (Fulbert, 2018; Aslan, 1997: 12-13).

Bu bağlamda, sürecin dramatik ilk gelişmesi olan 27 Mayıs 1960 Askeri Darbesi ile gelenekselleşen anti demokratik eğilim; 12 Mart 1971 Muhtırası, 12 Eylül 1980 Darbesi, 28 Şubat 1997 Postmodern Darbesi ve 27 Nisan 2007 tarihli e-muhtırayla varlığını sürdürmüştür (Koçak, 2016: 21/37). Politik ve ekonomik uzanımda antidemokratik ve gayri milli bir eğilim de inşa eden gayrimeşru bu olaylar, Cumhuriyet Dönemi'nin çok sayıda farklı siyasi tercihinin rağmen, uzun yıllar, ülke gündemin dışına tamamen çıkarılamamıştır. Pek tabii ki Türkiye'nin bu dönemden uzun yıllar çıkamamasının, eğitim başta olmak üzere -farklı bir çalışma konusudur- farklı parametrelerde nedenleri de sıralanabilir (Alpkutlu, 2020b). Elbette sebep-sonuç ilişkisiyle uzun bir zaman dilimini kapsayan bu kısır döngüden sıyrılma arayışları da eksik olmamıştır. Lider merkezli başlatılan böyle arayışlardan birinin neticesinde geliştirilen 24 Ocak 1980 kararlarıyla ise daha liberal bir ekonomik süreç hedeflenmiştir (Kepenek, 2012: 206 ve Akalın, 2002).

Bu güzergahta 1984 tarihli kur rejimi politikası ve 1989 yılında kabul edilen 32 sayılı Karar da serbest piyasa ekonomisindeki arayışın devamı olarak kabul edilmiştir (Kula, 2003: 145). Ancak yeterince üretimle beslenemeyen bu tür hamleler de ülke ekonomisini, Cumhuriyet Dönemi hükümetlerini etkilemek isteyen iç ve dış sermaye sahipleri ile onları motive eden organizasyonların yeni

tasarım operasyonlarının önüne geçmeye yetmemiştir. Nitekim 12 Eylül Askeri Darbesi öncesi ve sonrası gelişmeleri kapsayacak şekilde, 28 Şubat Post Modern Darbesi'ne kadar yaşanan pek çok istikrarsız siyasal zemin ve güvenlik merkezli gelişme de hükümetleri ve ekonomiyi etkilemeyi/ etkisizleştirmeyi hedefleyen bu türden tasarımların birer yöntemi olarak yorumlanmıştır. Bir diğer yandan, böyle dönemlerin temel araçları olarak ise şüphesiz çokuluslu medya ve onları destekleyen ekonomi spekilasyonları da eksik olmamıştır (Çinko, 2009: 123). Nitekim semaye destekli bu tür politik tasarımlarda, çeşitli basın-medya kuruluşu, vakıf, dini etiketli grup, enstitü, dernek ve fikir kulübü (think-thank'ler) gibi oluşumlar da birer araç olarak ön açıcı rol üstlenebilmişlerdir. Bu eksende zaman zaman tek partili iktidarlar eliyle yakalanan lider merkezli mücadele anları ise uluslararası sermayenin finanse ettiği netameli krizlerle sabote edilebilmiştir (Alpkutlu, 2020a).

Bu dolayında Türkiye, 21'inci yüzyılın ilk çeyreğinde de ekonomik kısıkaçla vandalist görüntülere zorlanmaktan uzaklaşamamıştır. Spekülatif kazançlar uğruna geliştirilen bu nevi siyasi kurgularla Türkiye, bir taraftan ekonomik kayıplar yaşarken, öteki taraftan da ciddi umutlar bağlanan dış sermayenin yüksek kazanımlarla aktör ülke borsalarına demir atmasının koşulları oluşturulmuştur. Bu anlamda yaşanan en karmaşık tasarımlarında biri de 15 Temmuz 2016 tarihli FETÖ Darbe Girişimi ile politik tarihteki yerini almıştır (Alpkutlu, 2017 ve Petek, 2017). Öyle ki bu gelişmeyi müteakiben, aşağıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, yaşanan “şiddetli jeopolitik gerilimler” eşliğinde Türkiye'nin bir taraftan makro ekonomik dengeleri hedef alınırken, öteki yandan borç-yatırım dengesi sarsmaya çalışılmıştır (OECD, 2019).

Grafik 2: Türkiye'nin 16 Yıllık Döviz-Kur Tablosu, (Yarız, 2019; www.dünya.com, 2019)

Bu bağlamda Türkiye'yi ulusal ve uluslararası denklemde dönem dönem hedef alan uluslararası sermaye odaklı hamleleri kabaca sınıflandırmak gerekirse dörtlü bir temanın altı çizilebilir ki

bunlar:

-Ani ve yoğun dış sermaye çıkışıyla ekonomik ve politik direncinin kırılmasını hedefleyen operasyonlar,

-Uluslararası sermaye desteğiyle sokak olayları tetiklenerek ekonomik çöküşle politik değişiklik hedefleyen girişimler,

-Hükümetin doğrudan askeri enstrümanlarla tasfiye edilerek ülkenin ekonomik ve politik düzeyde istendik seviyeye çekilmesini hedefleyen hamleler,

-Yerel muhalefe farklı parametrelerde aleni veya örtük finansal destekler sağlanarak seçimler üzerinden siyasal değişiklik öngören tutumlar (Biden, 2019) şeklinde sıralanabilir.

Nihai olarak, mevcut milenyumun başlarında da ekonomik olarak üretken olmayan bir ülke, pek çok açıdan “ödevini yaptığında bile, dış finans piyasalarındaki gelişmelerin insafına kalır.” Bu bağlamda Türkiye gibi “orta gelirli bir ülkenin” (Rodrik, 2009: 1-2/23) de 21’inci yüzyılın başlarında başlattığı bağımsız ekonomik güç olma hamlesi ve bu yolda karşılaştığı tehditin tonu da bunun zorluğunu göstermektedir. Buna bir de 5N-1K’sı netameli COVID-19 Pandemisi gibi sürpriz gelişmeler eklenince, gelecekte karşılaşılabilecek ekonomik risklerin daha yıkıcı olacağı savlanabilir (Taskinsoy, 2020). Bu oluntuya bir de Türkiye’nin siyaset, ekonomi ve güvenlik bağlamında yüz yüze kaldığı aktüel küresel riskler eklendiğinde konu daha da berrak anlaşılmaktadır (Aslanoğlu, 2011). Nitekim, gelişmiş bazı ülkelerin örtük destek ve yönlendirmeleri neticesinde Yunanistan, Ermenistan ve Güney Kıbrıs Rum Yönetimi üçgeninde yaşanan güncel düelloda Türkiye, kararlı duruşuyla iddiasını devam ettirmektedir.

SONUÇ

Modern Dönem’in Sanayi Devrimi’nden sonraki mücadele metotlarından biri de uluslararası sermaye hareketlilikleri üzerinden şekillenmiştir. Öyle ki son iki asırda yerküreyi iyice etkisi altına alan büyük sermaye sahibi kişiler de bu sürece eklenilerek devletin geleneksel gücüne ortak veya şartlar oluştuğunda ona meydan okuyucu nispeten yeni bir güç olmuşlardır. Hatta finans-sermaye birikimi odaklı bu oluşum, Dünya gezegeninin gelişmemiş ve gelişmekte olan çok sayıda toplumu da, geleneksel üretim ve tüketim kodlarından uzaklaştırarak, kendine uyumlu ve bağımlı birer tüketici olmaya teşne kılmıştır. Nitekim gelinen noktada itibariyle bu olgunun aktüel formlarından biri de ekonomi zengini devletler ile güçlü sermayedarların işbirliğiyle organize olup gelişmekte olan veya geri kalmış devlet borsalarını marjinal kâr kapısı gören politikalar olmaktadır. Diğer yandan, ekonomik çıkar odaklı bu tür ayrışma ve kapışmalarda, öznenin yeterince belirgin olmaması için ise çoğunlukla hedef ülkelerin iç sermaye desteği de sağlanabilmektedir.

Bu kurulu düzenin aksini iddia eden her hükümet ve sermayedar ise kolaylıkla hedef tahtasına oturtulabilmektedir. Nitekim Türkiye Cumhuriyeti ekonomisinin de 2018 yılının ağustos ayında karşı karşıya kaldığı asimetrik döviz-kur merkezli ekonomik tazyik de bu türden hukuksuz ve orantısız mücadelelerden birine karşılık gelmektedir.

Böyle durumlarda yaşanan belirsizliklerde ise ulusal ve uluslararası bazda iki resim ortaya çıkmaktadır. Bu resimlerden biri, finansal birikimini katlayan memnun ülke ve onlarla birlikte finansal tutum geliştiren uluslararası sermaye sahipleridir. Diğeri ise bu iki özneyle birlikte hareket eden yerli sermaye sahipleri ile belli bir düzeyde finans birikimi olanlardır. Ne var ki bu tür operasyonlarda oluntunun zarar görenleri ise çoğunlukla döviz endeksli kısa vadeli sermayesi veya birikimi elinden çekilen hedef ülke ile onun politikalarına uyumlu sınırlı ekonomik birikimi olan vatandaş ve yatırımcılar olabilmektedir.

Bu cepheden görülen o ki Batı ülkeleri, böyle senaryolara dönük, kökleri birkaç yüz yıl öncesine dayanıp, kendi içinde kârlı ve dirençli bir ekonomi dengesi kurmuş gözükürken, Dünya'nın fakir kıta ve ülkelerinin hiç de azımsanmayacak bir kümesi ise kendi vatandaşını dahi kendi tarafında tutamayan dağınık ve yetersiz bir ekonomik manzarayla öne çıkmaktadır. Bu bağlamda İran, Ukrayna, Arjantin, Brezilya, Venezuela ve Somali gibi ülkeler örneğiyle Asya, Güney Amerika, Afrika ve Orta Doğu'nun çok sayıda diğeri ülkesi ise değerlendiremedikleri imkanlarıyla buldukları ekonomi liginde istikrar bulmaya çalışan ülkelerdendir. Bu bağlamda, son yıllarda ABD, Çin, İngiltere, Fransa, Almanya, Rusya ve Türkiye gibi ülkelerin etkili aktör olmaya çalıştığı küresel ekonomide, yerini koruma ya da yeni bir lige çıkma mücadelesinin yakın gelecekte de devam edeceği sezilinmektedir.

Daha açık bir retorikle, insana ait yenişme güdüsünün 21'inci yüzyıldaki güncel bir formu ya da platformuna dönüştüğü görülen uluslararası sermaye merkezli hareketlilikler, klasik dönemin ganimet ekonomisinden farklı bir resim sunmaktadır. Zira geleneksel savaşlar, nispeten daha dobra ve berrak bir tutumlarla gelişirken, modern evreyle bu olgu, çoğunlukla hukuk kaynağı belirsiz sermaye bazlı ekonomik kozlar üzerinden sergilenmektedir. Bir bakıma bu, güçlünün, zayıf devlet aleyhine geliştirdiği bir tür sömürünün yol açtığı aksiyon-reaksiyon ilişkisidir. Bu gibi mücadelelerde, güçlü devlet ve kişiler, daha hızlı sermaye birikimi sağlarken, güçsüz hükümet ve vatandaş ise daha yoksul duruma düşebilmektedir.

Ancak, bu ilişkide trajikomik olan ise bu gibi olayların yol açtığı kaotik gelişmelerde, bir taraftan para ve sermaye oranınca güvenli ülke resmi sunulurken, öteki tarafta, iç güvenlik sorunlarıyla mücadele eden gelişmekte olan ülkelere dönük çözüm önerilerinin de yine müsebbip o ülkelere geliştirilmeye çalışılmasıdır. Böylece, bir taraftan zımnen göçe zorlanan kitleler oluşturulurken, diğeri taraftan beslenme, tedavi ve eğitim sorunu yaşayan kimi edilgen ülkelerin sorunlarına çözüm arayışları yine aynı ülkelerin haber bültenleriyle uluslararası kamuoyunun gözlerinin önüne

sunularak dikkatler başka yöne çevrilmektedir. Hatta böyle bir oluntuda uluslararası kuruluşlarca kimi ülkelere uzatılan küçük ekonomik ödenekler de yine sermayeyi yönlendiren ülkelere veya kuruluşlarca kendi ekonomilerine uyumlu projelere kanalize edilerek kaşıkla verilen kepçe ile alınmaktadır.

Bu bağlamda projeksiyon bir kez daha Türkiye Cumhuriyeti'ne çevrildiğinde, kabaca, uzun yıllar ulusal ve uluslararası borç kaynaklı sıcak parayla beslenen bir ekonomi resmi dikkat çekmektedir. Nitekim 21'inci yüzyılın ilk çeyreğine dek küresel ve bölgesel ekonomi-politik odaklı mücadelelerin pasif bir tarafı kalan Türkiye, sık sık maruz kaldığı savunma ve iç güvenlik sorunsalıyla sürüklendiği derin ekonomik yetersizlikten ise kendini tamamen kurtarma mücadelesi vermektedir. Diğer yandan, yakın tarihin bazı siyasi liderlerince bu olgunun sebep-sonuç ilişkisi anlaşılmaya başlanılıp çözülmeye çalışıldığında ise karşı karşıya kalınan kur, döviz, faiz ve sermaye çıkışı odaklı ekonomik operasyonlar genişletilmiştir. Nitekim bu tür saldırıların son örneklerinden biri de 2018 yılının Ağustos ayında Türkiye ile ABD arasında kur krizi üzerinden yaşanmıştır. Bilhassa Türkiye borsası işlevsiz kılarak toplumun ve devletin vizyonu ile ekonomik direncini test eden bu gelişme, iç piyasada yol açtığı sarsıcı dalgalanmalarla önemli kayıplar doğurabilmiştir.

Yakın zamana ilişkin bir diğer gelişme olarak ise ABD'nin Venezuela'ya yönelik ekonomik baskı ve demokrasi dışı yönetim değişikliği hamlesi gösterilebilir. Nitekim bu mücadelede ise, küresel ekonomideki çıkarlarını genişletme ve bulunduğu bir alt ekonomi ligindeki yerini kaybetmeme mücadelesi veren iki ülkenin resmi görülmüştür. Demek ki uluslararası sermaye ve ulusal siyaset destekli bu ekonomik kısıkaçtan amaçlanan, hedef ülke iktidarını ya istendik noktaya çekmek, ya da onu yönetimden uzaklaştırmaktır. Ne var ki bu tür hamlelerden kimisi, hedef alınan ülkenin ekonomik ve politik direncine göre, daha kestirme ve gürültüsüz gelişirken, kimisi ise daha maliyetli sonuçlara yol açabilmektedir. Görünen o ki bu tip mücadelelerde, Türkiye ve ondan esinlendiği anlaşılan Venezuela örneği, direnç göstermeyi başarabilmiş istisna iki ülke olmuştur.

Bir diğer ifadeyle, asırlar süren kapitülasyonlar neticesinde Anadolu'yu hedef alan askeri ve ekonomik çevreleme, İstiklal Mücadelesi ile aşılabılmıştır. Bu başarının devamında Kâzım Karabekir başkanlığında toplanan İzmir İktisat Kongresi'yle "çiftçi, tüccar, sanayi ve işçi" gruplarının katılımıyla benimsenen çok yönlü millî ve bağımsız iktisat politikasıyla ise sürecin siyasal temeli güçlendirilmiştir (Karabekir, 2001: 35/354). Bu bağlamda 21'inci yüzyılda da Türkiye'ye yönelik girişilen çevreleme hamlesi, adım adım yeniden güçlenen Türkiye'nin ekonomik özgürlüğünün engellenmesine yönelik değerlendirilebilir. Ancak, döviz-kur odaklı son hamleye, Türkiye, güçlü ve zayıf ülkelerin çoğunun dikkatini çeken bir duruşla sıra dışı bir yanıt verebilmiştir.

Özgür Türk devlet refleksinin sermaye endekslî direncine yeni bir örnek gösterilebilecek bu klasik tutum, özne ülke ve sermaye sahiplerinin alışılmış planlarını bir kez daha revize etmesine neden

olmuştur. Nitekim son aylarda Türkiye ile Ermenistan, Mısır ve Yunanistan gibi ülkeler arasında tırmandırılan krizler, bu anlamda yeni bir tazyik yöntemine ilişkin ipuçları da vermektedir. Bu durumda, küresel çapta anlık yenilenen bu mücadele ringine, Türkiye'nin de başkasının eldiveni ile çıkmak yerine, nitelikli insan kaynağıyla beslenen eğitim ve üretim odaklı imkan ve araçlarla yanıt verebilmesi, süreçten en az zararla çıkmasının yolunu inşa edecektir. Çünkü 21'inci yüzyılın küresel etkinlikteki çok araçlı bu mücadelesini, çatışmayı başlatanın karşı tarafa tahsis ettiği imkanlarla başarmak hiçbir şekilde mümkün görülmemektedir. Hatta, bu tür mücadelelerde, alışıldığı aksine, yakın gelecekte yalnız sermayenin çekilmesiyle kalmayıp, hedef ülkenin konvansiyonel, kimyasal ve biyolojik silahlarla da köşeye sıkıştırılacağı belirtilen ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla, 21'inci yüzyıl Türkiye'sinin savunma ve güvenliği için, uluslararası ve ulusal sermaye hareketlilikleri kaynaklı tekil ve tümel tüm girişimlere karşı, yapmakta olduğu gibi, içinde karşıt planlar da bulunduran en üst düzeyde fonksiyonel ve üretime dayalı bir güvenlik, savunma ve üretim stratejisini devreye sokması kaçınılmazdır. Bu bağlamda kabaca altı çizilecek ilave birkaç noktanın altı çizilebilir ki bunlar:

- Çocuk, ihtiyar ve engelli kategorisi muafiyetiyle, sadece kendi emeğiyle hayata tutunmayı tercih edip, ürettiğiyle yetinen, geçinen ve ülkeye katma değeri yüksek katkısı olan vatandaş modeli,
- Ülkenin öz kaynaklarıyla işleyen üretken bir ekonomi ve bununla bütünleşik şeffaf ve ilkeli bir ticari sistem,
- Ulusal ekonomi lehine uluslararası sermaye gengesi sağlanmış özel ve kamu sermayesi dengesi,
- Ekonomik bağlamda yüz yıl öncenin Millî Mücadele'sini anımsatan kapsamlı bir devlet-toplum işbirliği,
- Ülke ekonomisinin, katma değeri yüksek ve inovasyonel hassasiyetle işletilerek, tüketim fazlası veren bir performansa kavuşturulması,
- Türkiye aleyhine mobilize olan uluslararası sermaye ile onun etkisini artıran yerli sermaye sahiplerinin -ki bu konu başka bir çalışmanın da konusu olabilir- tereddütlerinin ve ikilemelerinin yakından anlaşılmasına çalışılması,
- Devlet-vatandaş ilişkisinde tüm örgütsel bileşenlerce, kısa vadede zorunlu, uzun vadede karakterize edilerek uygulanan tasarruf hassasiyetli tüketim politikaları,
- Millî ve yerli kaynak ve ekipmanlarla donatılıp, liyakatli personelle işletilen karma ekonomi düzeni ve borsa işleyişi,
- Portföy sermaye yerine, kamu ve özel sektör dengesiyle denkleştirilip ulusal sermayeye dayandırılan fonksiyonel ekonomi sistemi ve uyumlu mali denge,

- Tüm reel ve sanal saldırılara dirençli kamu maliyesi, borsa yapılanması ve bunların siber güvenliği,
- Savaş koşullarında bile, devletin anlık desteğine gereksinim duymadan, kendi yaşamsal ihtiyaçlarını finansal ve geleneksel imkanlarla sürdürebilme yetisine sahip donanımlı vatandaş modeli,
- Ülke, bölge, il, ilçe, köy/mahalle ve hatta aile ekonomisine uzanan kendi kendine yetebilen ekonomi politikaları şeklinde sıralanabilir.

Son olarak, tanıklık edilmekte olan miladi üçüncü bin yılın başlarında, ülke ekonomisi göstergeleri, sosyal medya üzerinden paylaşılan kısa bir cümleyle dahi sert dalgalanmalara maruz kalabilmektedir. Öyle ki pek çok açıdan, evrensel hukuk sözleşmeleri ve ahlak değerlerinin dahi etkisini silebilen bu düzende, devletler arasında aynı dilin, dinin, ırkın, coğrafyanın ve hatta ülke vatandaşlığının dahi tek başına belirleyici ol(a)madığı anlık finansal cepheleşmeler yaşanmaktadır. Hatta bu konjonktörde neredeyse en belirleyici genişleme aracı haline gelen ekonomik rekabet gücü, görece daha az maliyetli oluşuyla, popüleritesini aile müessesesine uzanacak kadar ilerletebilmiştir. Bilhassa portföy sermayenin bu mobilizasyondaki etkinliği, onu, bu özdeki uluslararası örtük veya aleni mücadelenin başat unsuru kıl(mış)maktadır. Geline nokta itibarıyla uluslararası sahada her yolun mübah görüldüğü ekonomi savaşlarında, öyle anlaşılmaktadır ki şayet bu koz da bir gün beklentileri yeterince karşılamazsa o vakit sermaye destekli biyolojik ve nükleer her türlü senaryonun da en üst perdeden devreye konulabileceği daha yıkıcı senaryolar uluslararası ilişkileri belirleyebilecektir. Haliyle, anlık güncellenerek her aracın ve yöntemin mübah görüldüğü bu çok yönlü ve metotlu son küresel kombinasyonda, ekonomi bağımsızlığının, neredeyse devleti korumakla eş anlamlı olduğu koşullar daha keskin hissedilmektedir. Dolayısıyla, Türkiye'nin de bu netameli çağda kriz anı dostu kalıcı, nitelikli ve samimi müttefik(lik)lere, kaotik günün çözüm üreticisi donanımlı vatandaşa ve inovasyonel üretim stratejiyle istikrarını koruyabilen borsa gücüne daha fazla ihtiyacı vardır. Son söz olarak, her geçen gün artan bir hırsıyla “büyük balığın küçük balığın yutmaya çalıştığı” küresel konjonktörde, Türkiye de ekonominin tüm parametrelerinde geliştireceği devlet-vatandaş işbirliğiyle olası fırtınalara beka kaygısı taşımadan karşı durabilir.

KAYNAKÇA

- Acartürk, E., Kılıç, R. (2011), "Osmanlı Devletinde Kapitülasyonların İktisadi ve Siyasi Perspektiften Analizi", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29 (2), 1-21. Retrieved from <http://www.dergipark.org.tr/tr/pub/huniibf/issue/7865/103707>
- Akalın, G. (2002), *Türkiye'de Ekonomi - Politik Kriz ve Piyasa Ekonomisine Geçiş*, Ankara: Akçağ Yayınları: 438
- Akçay, Ü. And Güngen, A. R. (2019), The Making of Turkey's 2018-2019 Economic Crisis, Working Papers: 120/2019, Berlin School of Economic and Law, Institute for International Political Economy (IPE)/ Turkish Social Science Association, CHR/Carnegie Mellon University Distant Fellow.
- Akdağ, M. (2009), *Türk Halkının Dirlik ve Düzen Kavgası: Celâli İsyamları*, İstanbul: YKY Yayınları.
- Alpkutlu, M. (2017), "15 Temmuz Darbe Kalkışması'nın Önaçıcı Liderlik ve Önalcı Güvenlik Bağlamında Analizi" Adnan Menderes Üniversitesi/Uluslararası Darbe Sempozyumu (26-28 Mayıs 2017), Aydın.
- Alpkutlu, M. (2020a), "Güvenlik ve Liderlik Diyalektiğiyle Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi", *Diyalektolog Ulusal Sosyal Bilimler Dergisi*, Bahar 2020, Sayı: 23, sayfa: 45-62
- Alpkutlu, M. (2020b). "Türkiye Vurgusuyla Eğitim-Öğretimde Nitelik- Nicelik Dikotomisi Ya Da Bir Beka Kaygısı", *İnsani ve Sosyal Bilimlerde Güncel Araştırmalar Kitabı*, Editör: Zafer Gölen ve Sevilay Özer, Basım sayısı:1, Sayfa Sayısı 24, ISBN:978-9940-46-016-7, Türkçe(Bilimsel Kitap), (Yayın No: 6275850)
- Anievas, A. (2014). Class, Security, War: The International Political Economy of Appeasement. In *Capital, the State, and War: Class Conflict and Geopolitics in the Thirty Years' Crisis, 1914-1945* (pp. 185-214). Ann Arbor: University of Michigan Press. Retrieved November 22, 2020, from <http://www.jstor.org/stable/10.3998/mpub.6487271.11>
- Aslan, N. (1997), *Uluslararası Özel Sermaye Akımları: Portföy Yatırımları ve Sıcak Para Hareketleri*, 2. Baskı, İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Aslanoğlu, E. (2011), *Küreselleşme ve Düşen Enflasyon Sürecinde Türkiye ve Dünya Ekonomisi*, İstanbul: Başlık Yayın Grubu.
- Aydın: (2009), "Küreselleşme Sürecinde Türkiye'nin Ekonomi Güvenliği" *Akademik Araştırmalar Dergisi*, Yıl: 11, Sayı: 42 (Ağustos-Ekim).
- Ayhan, U. (2008), *Metropol Alanlarda Kamu Güvenliği*, Ankara: Kripto Kitaplar.
- Benda, J. (2006), *Aydınların İhaneti*, (çev. Cem Soydemir), İstanbul: Doğubatu Yayınları.
- Bichler, S., & Nitzan, J. (2004), Dominant Capital and the New Wars, *Journal of World-Systems Research*, 10(2), 255-327. <https://doi.org/10.5195/jwsr.2004.304>**Biden, J. (2019), "Turkey slams Biden's past call for U.S. to back Erdogan opponents"**, (YT: 15 Ağustos 2020), (by Jonathan Spicer), <https://www.reuters.com/article/us-usa-election-biden-turkey-idUSKCN25B0XS>, (ET: 29.11.2020)
- Castells, M., Caraça, J. and Cardoso, G.,(Ed.), (2012), "The Cultures of the Economic Crisis: An Introduction", *Aftermath The Cultures of the Economic Crisis*, First Edition, Oxford University Press, United Kingdom.
- Cem, İ. (2009), *Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi*, 2. Baskı, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Covey: M. R. ve Merrill, R. R. (2009), *Güven'in Hızı: Her Şeyi Değiştiren Tek Şey*, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Çinko, L. (2009), "Doğrudan Yabancı Sermaye Hareketlerinin Makroekonomik Etkileri", *Marmara Üniversitesi, İİBF Dergisi*, Cilt XXVI:1, ss. 117-131

- Çubukçu, T. (1993), “Prof. Ercan Uygur’un Türkiye Ekonomisinde Sorunlar, Politikalar, Oorta ve Uzun Vadeli Eğilimler” Başlıklı tebliği Üzerinde Prof. Tuğrul Çubukçu’nun Yorumu”, *Birinci Ulusal İktisat Kongresi: 2000’li Yıllarda Türkiye Ekonomisi ve Ekonomi Öğretimi Kitabı*, Ankara: Türkiye Ekonomi Kurumu, 09-10.10.1993: 39-49
- Dinicu, A. (2010), “Corelations and Dysfunctionalities Regarding the Influence of Dependence/ Interdependence on Economic Security”, *Revista Academiei Fortelor Terestre Nr.*, 3(59), ss.331
- Dursun, İ. (2005), “Ekonomik Özgürlükler ve Kalkınma”, Muhsin Kar ve Sami Taban (Ed.), *İktisadi Kalkınmada Sosyal, Kültürel ve Siyasal Faktörlerin Rolü*, Ankara: Ekin Kitabevi, ss.172.
- Edmonds: (2018), “Eski FBI Çalışanı Sibel Edmonds: Brunson Krizi Derin CIA Operasyonu” (YT: 02.08.2020), <https://www.trthaber.com/haber/dunya/eski-fbi-calisan-sibel-edmonds-brunson-krizi-derin-cia-operasyonu-378274.html>, (ET: 20.11.2020).
- Ekonomik Terimler Sözlüğü, (2009), Ekonomi, İşletme, Finans, Bankacılık, Borsa ve Dış Ticaret, “Cari Açık (Current Deficit)”, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ferro, M. (2002), *Fetihlerden Bağımsızlık Hareketleri Sömürgecilik Tarihi*, (çev. Muna Cedden), İstanbul: İmge Kitabevi.
- Fulbert, G. (2018), *Kapitalizmin Kısa Tarihi*, Sadık Usta (Çeviren), 4. Basım, İstanbul: Yordam Kitap.
- Güvel, E. A. (2008), *Politika, Kültür ve Kalkınma*, İstanbul: Nobel Kitabevi.
- Hacısalıhoğlu, Y. (2018), “Küreselleşmenin Sonu mu?”, *Nedir Ne Değildir?* (Yapımcı: M. Akif Okur), HaberTürk, (YT/E.T. 04.10.2018), 21: 30
- İşeri, M. (2001), *Risk Sermayesi& Türkiye’deki Geleceği*, İstanbul: Türkmen Kitabevi/Avacı Ofset.
- İyibozkurt, E. (2004), *Küreselleşme ve Türkiye: Sorunlar ve Çözümler*, Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Karabekir, K. (2001), *İktisat Esaslarımız: Hatıra ve Zabıtlarıyla 1923 İzmir İktisat Kongresi*, Orhan Hülagu ve Ö. Hakan Özalp (Y. Hazırlayanlar), İstanbul: Emre Yayınları.
- Karabulut, B. (2011), *Güvenlik: Küreselleşme Sürecinde Güvenliği Yeniden Düşünmek*, Ankara: Barış Kitabevi.
- Kaynak, M. (2014), “Ekonomideki Değişim”, 8 Aralık 2014, <http://haber.stargazete.com/yazar/ekonomideki-degisim/haber-963184>, (E.T. 08.11.14).
- Kepenek, Y. (2012), *Türkiye Ekonomisi*, 27. Basım, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Keskin, A. Şen, H. ve Sağbaş, İ., (2007), *Bütçe Açıkları ve Açık Finansman Politikaları: Teori ve Türkiye Uygulaması*, İstanbul: Orion Yayınları.
- Koçak, C. (2016), *Darbeler Tarihi: 27 Mayıs, 22 Şubat, 21 Mayıs ve 12 Mart...*, 2. Baskı, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Krugman, P. (2005), *Bunalım Ekonomisinin Geri Dönüşü*, (çev. Neşenur Domaniç), 4. Baskı, İstanbul: Literatür Yayınları.
- Kula, F. (2003), “Uluslararası Sermaye Hareketlerinin Etkinliği: Türkiye Üzerine Gözlemler”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 4, Sayı 2, ss. 141-154
- Kurtoğlu, R. (2018), “Küresel Güçlerin Gelecek Planı”, *Gerçek Fikri Ne* (Yapımcı: Eren Eğilmez), HaberTürk (YT. 23.09.2018/10.30)
- OECD (2018), *OECD Economic Survey: Turkey, July-2018 Overview*, <http://www.oecd.org/economy/turkey-economic-snapshot/> (ET.: 20.11.2020)

- Öğün: S. (2017), “Sert Zeminlere Doğru”, (YT: 06.11.2017), http://www.yenisafak.com/yazarlar/suleyman_seyfiogun/sert-zeminlere-dogru-2040961, (ET: 06.11.2017)
- Özdemir, A. M. (2010), *Ulusların Sefaleti*, İstanbul: İmge Kitabevi.
- Özsoylu, A. F. (2006), *Türkiye'nin Kamu Ekonomisi*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Pekin, T. (2008), *Ekonomiye Giriş*, 5. Baskı, İzmir: Zeus Kitabevi.
- Petek, R. (2017), *İhanet ve Direniş*, Ankara: Hayat Yayın Grubu.
- Piketty, T. (2014), *Yirmi Birinci Yüzyılda Kapital*, (çev. Hande Koçak), İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Rişvanoğlu, M. (2006), *Küresel Şirketler İmparatorluğu*, İstanbul: Doğu Kütüphanesi Yayınları.
- Rodrik, D. (2009), “Turkish Economy After The Crisis”, Harvard Kennedy School, Cambridge, MA 02138
- Sarfati, M. (2009), *Ekonomi Politikin İnsanı Kimdir?* İstanbul: Derin Yayınları.
- Saybaşıllı, K. (1986), *Devletin Ekonomiye Müdahalesi (1963-1985)*, Ankara: Birey Toplum Yayınları/Sevinç Matbaası.
- Şen, A. (2003), *Etik ve Ekonomi*, (çev. Ali Süha), İstanbul: Doğan Kitap.
- Shiffman, G. M. (2017), “Ekonomi Güvenliği”, *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları, Üçüncü Baskıdan Çeviri*, Nasuh Uslu (Çeviren), İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık, ss. 208-222
- Sivramkrishna: ve Nandipati, DT (2019). “Turkey’s macroeconomic policy challenges in the aftermath of the 2018 crisis: A sectoral financial balances analysis”, *Theoretical and Applied Economics Volume XXVI (2019), No. 4(621), Winter*, pp. 111-128
- Şen, A. F. ve Taşdelen, H. (2019). “Haberde Söylem Üretimi: 2018 Döviz Kuru Krizinin Haber Medyasındaki Yansımaları”. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi, (AKİL) Haziran (31): 254-275*
- Taban: (2008), *İktisadi Büyüme: Kavram ve Modeller*, Ankara: Nobel Yayınları.
- Taskinsoy, J. (2020) “COVID-19 Could Cause Bigger Cracks in Turkey’s Fragile Crisis Prone Economy” (May 28, 2020). Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3613367> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3613367>
- Toptaş, E. (2009), *21. Yüzyılda Savaş*, Ankara: Kripto Yayınları.
- Türk Dil Kurumu, (20209), <http://www.tdk.gov.tr/https://sozluk.gov.tr>, (ET: 02.01. 2020)
- Ülgener: F. (2006c), *Zihniyet, Aydınlar ve İzm’ler*, İstanbul: Derin Yayınları: 78
- Wood, E. M. (2003), *Kapitalizm Demokrasiye Karşı: Tarihsel Maddencilik Yeniden Yorumlanması*, (çev. Şahin Artan), İstanbul: Yordam Kitap.
- www.ntv.com.tr, (2018), “Dolar Kuru Bugün Ne Kadar?..” (YT: 9 Kasım 2018)), <https://www.ntv.com.tr/ekonomi/dolar-kuru-bugun-ne-kadar-9-kasim-2018-dolar-euro-fiyatları.ZUHLIweZc0eOp49 SSu2tqA>, (ET: 25.07.2020)
- Yarız, A. (2019), “Rekabetçi Kur: Döviz Kuru Ailesinin Yeni Üyesi”, (YT: 26 Eylül 2019), <https://www.dunya.com/admib/rekabetci-kur-doviz-kuru-ailesinin-yeni-uyesi-ozel-haberi-454228>, (ET: 12.09.2020)